

دینداری نباید به مناسک فروکاسته شود/ دینداری در رمضان کرونایی

حجت الاسلام پارسانیا گفت: نباید دینداری به سویه مناسک و آئین‌های بیرونی آن فروکاسته شود و بلکه نسبت آن با باطن دینداری هم دیده شود.

حجت الاسلام پارسانیا گفت: نباید دینداری به سویه مناسک و آئین‌های بیرونی آن فروکاسته شود و بلکه نسبت آن با باطن دینداری هم دیده شود.

به گزارش خبرنگار مهر، وبیناری با موضوع «دین داری اجتماعی در رمضان کرونایی» با حضور حجت الاسلام پارسانیا و تقی آزاد ارمکی و با حضور جمعی از صاحب نظران و علاقه مندان با دبیری علمی قائمی نیک روز پنجشنبه مورخ ۲۸ فروردین ۹۹ به همت گروه مطالعات فرهنگی اجتماعی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، دانشگاه باقرالعلوم (ع) و پژوهشکده مطالعات اسلامی و تبلیغ (باقرالعلوم ع) برگزار گردید.

در ابتدا آزاد ارمکی استاد دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، تعطیلی مناسک عمومی در کشور را موجب مشکلات عدیده ای برای اعتبار و بقای دینداری و نیز گروه‌های مرجع دیندار در ایران کنونی دانست. وی با قائل شدن نقش محوری در شکل دهی هویت جامعه ایرانی برای روشنفکران در ایام مشروطه، و سپس تحویل این نقش محوری به علمای حوزه‌های علمی در زمان قبل از انقلاب اسلامی و اندکی پس از آن، و نهایتاً تصاحب این نقش محوری خصوصاً در دهه اخیر به قشری که می‌توان آن را جامعه مداحان نامید، نیاز عمده این قشر اخیر و عمده متدینان مرتبط با این قشر را در شکل‌گیری ارتباطات احساسی و چهره به چهره برای هویت‌یابی دانست. وی در واقع از سه جمهوری اسلامی سخن گفت؛ جمهوری اسلامی دوم را جمهوری اسلامی علما با کنش‌های سنتی و معهود و جمهوری اسلامی سوم و اخیر را با کنش‌های جامعه مداحان که در قالب اجتماعات و مراسمات بزرگ مذهبی همبسته است، مرتبط دانست.

وی گفت: در شرایطی که کرونا باعث کاهش ارتباطات و تعطیلی مناسک اجتماعی دیندارانه به شکل شدید شده است، عملاً این جامعه مداحان و مرتبطان با آن دچار مشکل هویتی شده و حتی بر نقش و پایگاه اجتماعی سایر اقشار دیندار مانند حلقه‌های علمایی هم تأثیر سو خواهد گذاشت.

وی از منظری دیگر به تبار هویت جامعه ایرانی که شیعی و وابسته به آئین‌های ماه محرم است اشاره کرده و بیان کرد حتی ماه رمضان و شب‌های قدرش نیاز این جامعه به روابط شدید عاطفی و ارتباطی را نمی‌تواند تأمین کند و برای آن کافی نخواهد بود زیرا ماه رمضان در بستر سنتی نوعاً فردی و خانوادگی است و کرونا از این منظر آسیب‌هایی به ماه رمضان نخواهد زد در عین‌اینکه نیاز قشر مورد بحث را به ارتباطات شدیدش برآورده نخواهد ساخت. بدین ترتیب نوعی حس نوستالژیک پاسخ‌نیافته در میان دینداران این جمهوری سوم شکل خواهد گرفت که عملاً مشکل هویت‌یابی را دوچندان خواهد کرد. بدین ترتیب با افول دینداری در این بخش مرکزی اعتبار دینداری در سایر حلقه‌های دینداری بعدی یا تابع یا در حاشیه هم دچار مشکلات جدی خواهد شد. به عبارت دیگر آنچه دینداری امروز ایران و جمهوری اسلامی را شکل داده است همین بخش و قشر با همین نوع بروزات و کنش‌هاست و عملاً افت این ارتباطات برون‌گرایانه و احساسی و ارتباطی، اصل دینداری عمومی را دچار خدشه خواهد کرد.

در ارائه بعدی حجت الاسلام پارسانیا عضو شورای عالی انقلاب فرهنگی ضمن اشاره به نگرانی‌ها و مسائل مطرح از سوی آزاد ارمکی بر این نکات تأکید داشت که نباید دینداری به سویه مناسک و آئین‌های بیرونی آن فروکاسته شود و بلکه نسبت آن با باطن دینداری هم دیده شود. به علاوه وی به زایش این باطن و ایجاد آئین‌ها و فعالیت‌های نوین اجتماعی مبتنی بر دین و لزوم مشاهده آن در این ایام کرونایی اشاره کرد، امری که نمونه قبلی آن را در کنش‌های گسترده دیندارانه در پشتیبانی از جنگ تحمیلی را می‌توان سراغ گرفت. وی در عین حال افزود در گذشته هم هسته اسلام سنتی توسط علما بر مراسمات و آئین‌های نوپدید اشراف داشته و انحرافات آن را کنترل کرده است و چنین نیست که مناسک نوپدید ارتباطی با دینداری عالمان نداشته باشد. از منظر دیگر پدیده‌ای مانند تقیه نشان می‌دهد که علی‌رغم از دسترس خارج شدن مناسک مورد قبول دین در شرایط تقیه بازهم امکان حفظ دین وجود دارد و تحلیل این همه در شرایطی است که توجه شود، دین و دینداری نباید به ظاهر و لایه مناسکی دین کاسته شود.

در مقابل این روایت آزاد ارمکی ناظر به نکته دوم مطرح شده از سوی حجت الاسلام پارسانیا، بر این مطلب تأکید کرد که حیات عقلانی و معرفتی از منظر فیلسوفان چیزی نیست که دینداری عمومی را به پیش برد. در مقام پاسخ حجت

الاسلام پارسانیا ضمن پذیرش گرم بودن و حتی شروع دینداری عمومی از نقطه های احساسی و عاطفی بیان کرد که منظور از لایه های باطنی و عقلانی نه تبیینی است که نظام های فلسفی بعدی از ماهیت و هویت دین عرضه می کنند بلکه این خود دیندار است که با لایه های معنایی عمیق تر و عقلی تر و معرفتی دین درگیر می شود. در عین حال در ادامه بحث آزاد ارمکی تصریح کرد که کرونا باعث احیا کارکرد فضای سنتی که فضای خدمت به عموم مردم بوده، شده است؛ علمای دین در گذشته در امر رسیدگی به همه اقشار عمومی حتی افراد دچار مشکلات اخلاقی و نیز نیازمندان بوده اند و این امر با کرونا مجدداً در حال احیا است. اما بازهم تأکید کرد آنچه که رخ داده این است عملاً جمهوری اسلامی به معنای سوم و دینداری مرتبط با آن را در معرض خطر قرار داده و در این شرایط امکان بازتعریف و احیا مناسب مرتبط با این دینداری که به نوعی دینداری مرکزی در بیست ساله اخیر بوده است، در ابهام و دچار معضلات عیدیه است.

در ادامه جلسه در مقام پرسش و پاسخ حضار با اساتید، امکان استفاده از ظرفیت فضای مجازی برای دینداری مطرح شد. در پاسخ به پرسش اول آزادارمکی دنیای مجازی را دنیای اطلاعات و نه دنیای معرفت و آگاهی معرفی کرد و برای آن ظرفیت چندانی در تقویت دینداری شناسایی نکرد بلکه دینداری متکی بر فضای مجازی را به واسطه فردگرایی برآمده از آن، مستعد زایش نوعی سکولاریسم رادیکال دانست. اما پارسانیا با اشاره به اینکه آنچه ما دنیای واقعی می دانیم از منظر دقیق هم ممکن است دنیایی اعتباری باشد چنانکه مفهوم وجوب هجرت برای مؤمن در شرایطی که محیط به ظاهر واقعی مانع دینداری است نشان می دهد از منظر دینداری خود این محیط می تواند کارکردهای مقابل دینداری داشته باشد و همواره همراه دینداری نیست. به علاوه خود دنیای مجازی به واسطه نوع آثارش یک واقعیت است؛ بلکه دنیای مجازی کنونی همان رویکردهایی را که جناب آقای دکتر ارمکی می گویند دارد و بر آن مسیر می رود اما نکته مهم این است که از یک سو دینداران در ساخت این دنیای مجازی مشارکت فعال نداشته اند و لذا به نحو قاطع نمی توان حکم کرد که دنیای مجازی ظرفیت بهره مندی در مسیر دینداری را ندارد و حال آنکه هم اکنون شواهدی وجود دارد که حتی آن بخش مورد پسند جناب آقای دکتر ارمکی یعنی فعالیت های علمایی که آن را سنتی و مرتبط با دینداری واقعی می دانند مانند دروس حوزوی در شرایط کرونایی در همین بستر در جریان است. به علاوه اگر دینداران به واسطه اینکه دینداری را در فضای مجازی غیرمقدور بدانند و این فضا را رها کنند، طبعاً این فضا حیات دینداران را رها نخواهد کرد.